

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра етнології та краєзнавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник декана з науково-педагогічної та навчальної роботи

Тарас ПШЕНИЧНИЙ

2021 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Матеріальна культура українців»**

для студентів

галузь знань	03 Гуманітарні науки
спеціальність	032 Історія та археологія
освітній рівень	перший (магістерський)
освітня програма	Етнологія
вид дисципліни	обов'язкова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2021 /2022
Семестр	1
Кількість кредитів ECTS	4
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	іспит

Викладач: Пилипенко Віктор Володимирович, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри етнології та краєзнавства.

Пролонговано: на 2021/2022 н.р. (підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. () «__» 20__ р.

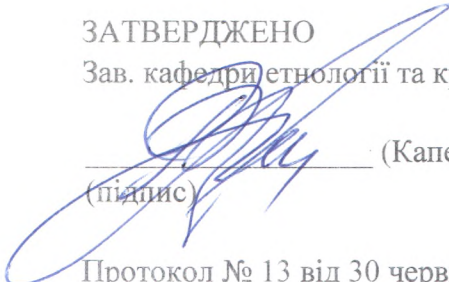
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2021

Розробник: Пилипенко Віктор Володимирович, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри етнології та краєзнавства.

ЗАТВЕРДЖЕНО

Зав. кафедри етнології та краєзнавства

_____ (Капелюшний В.П.)
(підпис)

Протокол № 13 від 30 червня 2021 р.

Схвалено науково - методичною комісією історичного факультету

Протокол від № 7 від 26 серпня 2021 року.

Голова науково-методичної комісії _____ (Терес Н.В.)
(підпис)

Вступ

1. **Мета дисципліни** – формування у студентів знань про історичний розвиток української народної архітектури, її регіональні особливості.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. *Знати* історію розвитку української народної архітектури; основні конструктивні типи традиційної архітектури; специфіку художнього оздоблення традиційних споруд.
2. *Вміти* визначати стильові особливості народної архітектури українців в різних історико-етнографічних регіонах; простежити процес розвитку народного будівництва; визначити особливості планування та організації простору селянського двору в різних регіонах України.
1. 3. *Володіти навичками* джерельної критики, історико-архітектурного аналізу.

3. Анотація навчальної дисципліни

Предмет «Народна архітектура України» передбачає вивчення мистецтва створення просторового середовища, в якому жив і розвивався український народ. В українській народній архітектурі панують стійкі протягом тривалого історичного часу, етнічно обумовлені традиції організації поселень, зведення будівель і споруд усіх функціональних типів. Тут індивідуальна творчість розчиняється у досвіді поколінь народних майстрів, що виробили найдоцільніші прийоми і форми архітектури. В Україні архітектура народна оперувала не тільки дерев'яними, а й кам'яними та саманними конструкціями; в архітектурі народній працювали як самі споживачі (аматори), так і артлілі майстрів високого фахового рівня; у її розвитку спостерігаються не лише збереження тисячолітніх традицій, а й виразно означене новаторство; архітектура народна дала твори як масові, так і визначні взірці елітарної архітектури. З огляду на це, під архітектурою народною в Україні розуміють, найчастіше, традиційну архітектурну спадщину українського села. Основним і наймасовішим витвором архітектури народної в Україні завжди було житло. Народне житлове будівництво консервативне; зберігаючи тисячолітні традиції, водночас сприйнятливий до новацій. Метод створення традиційного народного житла відрізнявся від сучасного проектування: житлові будинки та господарські споруди будували не за проектами, а за зразками вже існуючих будівель і згідно з традиціями, властивими певному регіону чи навіть окремому селу. Ці народні будівельні традиції передавалися з покоління в покоління. Крім споруд традиційного селянського двору архітектура народна включає громадські будівлі: церква з дзвіницею, школа, сільська управа, корчма тощо. Найвищі досягнення архітектури народної пов'язані з церковним будівництвом.

4. Завдання (навчальні цілі): навчити студентів розуміти процес розвитку української народної архітектури. У результаті вивчення курсу студенти повинні засвоїти елементи науково-дослідної роботи, вміти аналізувати різні жанри народної архітектури, розбиратися в конструктивних, регіональних особливостях української народної архітектури.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумко- вій оцінці з дисциплі- ни
Код	Результат навчання			
1.1	Знати основні етапи розвитку народної архітектури України	лекція	контрольна робота 1 (тест)	5%
1.2	Знати основні історико-архітектурні регіони України	лекція	контрольна робота 2 (тест)	5%
1.3	Знати основні концепції та історіографічні підходи до вивчення народної архітектури	лекція	контрольна робота 1 (тест)	5%
1.4	Знати Загальноукраїнські народні традиції в архітектурі.	лекція	контрольна робота 2 (тест)	5%
2.1	Вміти розкрити особливості народної українців	семінар	усне опитування	5%
2.2	Вміти простежити формування історико-етнографічних районів України.	семінар	усне опитування	5%
2.3	Вміти визначати типологію традиційного народного житла в Україні.	семінар	усне опитування	5%
2.4	Вміти аналізувати символічний зміст житлової обрядовості.	семінар	усне опитування	5%
2.5	Вміти з'ясувати сучасні підходи до вивчення народної архітектури.	самостійна робота	реферат	10%
2.6	Вміти визначати типи дерев'яних храмів.	самостійна робота	реферат	10%
2.7	Вміти визначати конструктивні типи дерев'яного будівництва.	лекція	іспит	20%
2.8	Вміти характеризувати типи забудови селянського двору.	лекція	іспит	20%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання (необов'язково для вибіркових дисциплін, які не входять до блоків спеціалізації)

Результати навчання дисципліни (код) Програмні результати навчання (назва)	1.1	1.2	1.3	1.4	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	2.6	2.7	2.8
1. Аналізувати теоретичні та методологічні проблеми сучасної етнологічної науки, критично оцінювати стан проблеми та результати останніх досліджень.	+											
2. Демонструвати вміння формулювати наукову проблему, робочі гіпотези, дослідницькі завдання та методи їх вирішення в предметному полі етнології.									+			
3. Вміти адаптувати результати наукових досліджень під час організації науково-дослідної роботи етнолога по збиранню та опрацюванню етнографічного матеріалу.		+									+	
4. Знати та розуміти методологію проведення етнологічних досліджень та організації етнографічних експедицій.		+									+	

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання студентів:

- семестрове оцінювання:

1. Контрольна робота з тем ЗМ1 (тест): РН 1.1, 1.3 – 10 балів/6 балів*.
2. Контрольна робота з тем ЗМ2 (тест): РН 1.2, 1.4 – 10 балів/6 балів.
3. Реферат з тем ЗМ1: РН 2.5 – 10 балів/6 балів.
4. Реферат з тем ЗМ2: РН 2.6 – 10 балів/6 балів.
5. Оцінювання роботи під час семінарських занять ЗМ1: РН 2.1-2.2 – 10 балів/6 балів.
6. Оцінювання роботи під час семінарських занять ЗМ2: РН 2.3-2.4 – 10 балів/6 балів.

* максимальний бал/ пороговий бал для отримання позитивної оцінки з відповідної форми контролю.

- підсумкове оцінювання:

- форма оцінювання – іспит;
- максимальна кількість балів, які може отримати студент – 40 балів;
- Оцінюються такі результати навчання студента: вміння аналізувати історичний розвиток народної архітектури; проводити порівняльний регіональних особливостей української народної архітектури;
- форма проведення іспиту – письмова, види завдань – завдання, які потребують розгорнутих відповідей;
- мінімальний пороговий рівень екзаменаційної оцінки, за якої іспит вважається складеним – 24 бали.

Необхідна умова допуску до іспиту: студент не допускається до іспиту, якщо під час семестру набрав менше ніж 20 балів (критично-розрахунковий мінімум).
Рекомендований мінімум допуску до іспиту 36 балів.

7.2 Організація оцінювання:

Контроль знань студента здійснюється за модульно-рейтинговою системою. Загальну кількість балів студента формують семестрові бали, отримані з усіх тем двох змістових модулів (бали, отримані під час семінарів (усні опитування); бали, отримані за виконання рефератів; бали, отримані під час модульного контролю (за виконання тестових завдань), а також бали, отримані під час складання підсумкового контролю (екзамену), а саме: за виконання запропонованих завдань.

Зміст курсу поділений на 2 змістових модулі. Кожний змістовий модуль включає в себе лекції, семінари, самостійну роботу студентів, які завершуються рейтинговим контролем рівня засвоєння знань програмного матеріалу відповідної частини курсу. У змістовий модуль 1 (ЗМ1) входять теми 1-6, у змістовий модуль 2 (ЗМ2) – теми 7-14.

Оцінка успішності знань студентів здійснюється в двох формах: семестрове оцінювання (контрольні роботи, усне опитування, реферати) і підсумкове оцінювання (залік).

Загальна сума балів – 100 балів (із них, семестрове оцінювання – максимум 60 балів; підсумкове оцінювання (екзамен) – максимум 40 балів).

Змістовий модуль 1 <i>Зародження етнологічних знань та теоретичні проблеми етнології</i>			Змістовий модуль 2 <i>Розвиток етнології в Україні та світі: минуле та сьогодення</i>			Іспит
30 заліковий бал (максимум)			30 залікових балів (максимум)			
<i>Самостійна робота (реферат)</i>	<i>Семінари</i>	<i>Модульний контроль</i>	<i>Самостійна робота (реферат)</i>	<i>Семінари</i>	<i>Модульний контроль</i>	40 балів
10 (максимум)	10 (максимум)	10 (максимум)	10 (максимум)	10 (максимум)	10 (максимум)	(максимум)

Упродовж семестру оцінюється робота студента *під час кожного семінару* (доповідь, доповнення, участь у дискусії). Під час семінару студент має можливість досягти від 1 до 3 балів. Критеріями оцінювання відповіді студента під час семінару є:

- повнота розкриття питання 2 бала;
- логіка викладення 1 бал;
- використання основної і додаткової літератури 1 бал;
- аналітичні міркування, вміння робити висновки 1 бал.

Реферат студент подає викладачеві на останньому семінарі кожного Змістового модулю, зокрема Реферат 1 (остання декада жовтня) і Реферат 2 (перша декада грудня). Критеріями оцінки самостійної роботи студента є:

- глибоке розкриття проблеми, відображена власна позиція 10 балів;
- тема розкрита неповно 8 балів;
- реферат суто компілятивного рівня 6 бали;
- розкритий лише окремий аспект 4 бали.

Після завершення відповідно Змістового модулю 1 і Змістового модулю 2 проводяться **контрольні роботи** у формі тестування, зокрема Контрольна робота 1 (остання декада жовтня) і Контрольна робота 2 (перша декада грудня). Завдання з тестування містить 20 запитань, правильна відповідь на кожне з яких оцінюється в 0,5 бала.

У випадку відсутності студента з поважних причин відпрацювання та перездачі модульних контрольних робіт здійснюються у відповідності до «Положення про порядок оцінювання знань студентів при кредитно-модульній системі організації навчального процесу» від 1 жовтня 2010 року.

Екзаменаційний білет містить два завдання, кожне з яких оцінюється в 20 балів. Критеріями оцінювання відповіді є:

Відповідь повна, подане власне бачення проблеми	19-20
Відповідь повна, подане власне бачення проблеми та зроблені ґрунтовні висновки, проте наявні окремі незначні помилки при викладі фактичного матеріалу	16-18
Відповідь відображає знання фактичного матеріалу з питання	13-15
Відповідь демонструє знання фактичного матеріалу, але допущені окремі	10-12

помилки	
Відповідь фрагментарна, відображені лише деякі аспекти проблеми	7-9
Відповідь фрагментарна, наявні суттєві помилки при викладі фактичного матеріалу	4-6
Відповідь має значні помилки, або відсутня	1-3

Умовою допуску до екзамену є отримання студентом під час семестрового оцінювання не менше ніж 20 балів (**критично-розрахунковий мінімум**). При цьому обов'язковим є успішне складання модульних контрольних робіт. **Рекомендований мінімум** для допуску до екзамену – 36 балів.

При простому розрахунку отримаємо:

	Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Екзамен	Підсумкова оцінка
Мінімум	18	18	24	60
Максимум	30	30	40	100

7.3 Шкала відповідності оцінок

Зараховано / Satisfactory	60-100
Незараховано / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій і семінарських занять.

№ п/п	Назва теми	Кількість годин		
		лекції	семінари	самостійна робота
<i>Розділ 1. Теоретико-методологічні аспекти розвитку народної архітектури</i>				
1.	Тема 1. Загальноукраїнські народні традиції в архітектурі.	1	2	10
2.	Тема 2. Конструктивні типи дерев'яного будівництва.	1	2	10
3.	Тема 3. Історія розвитку українського народного житла.	1	2	10
4.	Тема 4. Типологія традиційного народного житла в Україні.	1	2	10
5.	Тема 5. Типи забудови селянського двору.	1		
6.	Тема 6. Типи дерев'яних храмів.	1		
<i>Розділ 2. Регіональні особливості народної архітектури</i>				
7.	Тема 7. Народна архітектура Бойківщини і Гуцульщини.	1	2	10
8.	Тема 8. Народна архітектура Лемківщини.	1	2	10
9.	Тема 9. Традиції народного будівництва.	1	2	10
10.	Тема 10. Народна архітектура Буковини.	1	2	10
11.	Тема 11. Народна архітектура Поділля і Полісся.	1	2	
12.	Тема 12. Народна архітектура Середньої Наддніпрянщини.	1	-	
13.	Тема 13. Народна архітектура Півдня України.	1	-	
14.	Тема 14. Архітектура промислових і громадських будівель.	1		8
	ВСЬОГО	14	18	88

Загальний обсяг **120 год.**, в тому числі:

Лекцій – **14 год.**

Семінари – **18 год.**

Самостійна робота – **88 год.**

9. Рекомендовані джерела:

Основні:

- 1) Гудченко З. Музеї народної архітектури України. – К., 1981.
- 2) Данилюк А. Г. Українська хата. – К., 1991.
- 3) Логвин Г. По Україні. Стародавні мистецькі пам'ятки. – К., 1968.
- 4) Музей народної архітектури та побуту у Львові: Путівник. – Львів, 1980.
- 5) Нариси історії архітектури Української РСР. – К., 1967.
- 6) Народна архітектура Українських Карпат XV – XX ст. – К., 1987.
- 7) Самойлович В. Народна творчість в архітектурі сільського житла. – К., 1961.
- 8) Самойлович В. Українське народно житло. – К., 1972.
- 9) Юрченко П. Дерев'яна архітектура. // Історія українського мистецтва. В 6 т. – Т. 3, 4 (кн. 2). – К., 1968.
- 10) Юрченко П. Дерев'яне зодчество України (XVIII–XIX ст.). – К., 1949.

Додаткові:

- 1) Драган М. Українські дерев'яні церкви. Т. 1, 2. – Львів, 1937.
- 2) Жолтовський П. Деякі особливості народного будівництва Українських Карпат // Народна творчість та етнографія. – 1978. – № 4.
- 3) Історія українського мистецтва. – К., 1967. – Т. 2. – С. 41 – 51, 82 – 86; 1968; Т. 3. – С. 21 – 69; 1969. – Т. 4, кн. 1. – С. 39 – 41; 1970; – кн. 2. – С. 46 – 54.
- 4) Коваленко Г. Про український стиль і українську хату. – К., 1912.
- 5) Косміна Т. Сільське житло Поділля. Кінець XIX – XX ст. Історико-етнографічне дослідження. – К., 1980.
- 6) Логвин Г. Дерев'яна архітектура України. // Нариси історії архітектури Української РСР: Дожовтневий період. – К., 1957.
- 7) Симоненко І. Поселення, садиба та житло на Закарпатті. // Матеріали з етнографії та художнього промислу. – 1956. – Вип. 2.
- 8) Сілецький Р. Сільське поселення та садиба в Українських Карпатах XIX – початку XX ст. – К., 1994.
- 9) Січинський В. Бойківський тип дерев'яних церков на Карпатах. – Львів, 1927.
- 10) Стельмах Г. Історичний розвиток сільських поселень на Україні. – К., 1969.
- 11) Таранушенко С. Давнє поліське житло // Нар. творчість та етнографія. – 1969. – № 1.
- 12) Таранушенко С. Монументальна дерев'яна архітектура Лівобережної України. – К., 1976.
- 13) Терещенко А. Матеріали до студіювання народної української архітектури. Хроніка археології та мистецтва. – К., 1930.
- 14) Тимощук Б. Північна Буковина – земля слов'янська. – Ужгород, 1969.
- 15) Українська минувшина: Ілюстрований етнографічний довідник. – К.; 1993. – С. 9 – 32.
- 16) Федака П. Типи і варіанти народного житла Закарпаття // Народна творчість та етнографія. – 1981. – № 2. – С. 11 – 21.
- 17) Шухевич В. Гуцульщина // Матеріали до українсько-руської етнології. Т. 2, 4, 5, 7. – Львів, 1899 – 1908.
- 18) Щербаківський В. Церкви на Бойківщині // ЗНТШ. – 1913. – Т. 114.
- 19) Щербаківський Д. Українське мистецтво: Буковинські і галицькі дерев'яні церкви, надгробні і придорожні хрести, фігури і каплиці. – Київ-Прага, 1926.
- 20) Юра Р. Найдавніші традиції у плануванні східнослов'янського народного житла// Археологія. – 1971. – № 1.
- 21) Юрченко П. Дерев'яна архітектура // Історія українського мистецтва. В 6 т. – Т. 3, 4 (кн. 2). – К., 1968.
- 22) Юрченко П. Дерев'яна архітектура України. – К., 1970.